

משחק בקוביה

סנהדרין כד: - כה.

מגיש: משה ראב

לקורס: דרכים בהוראת גמרא

מרצה: עמירם דומוביץ

כ"ג תשרי ה'תשע"ג

❖ דפי הדרכה למורה

- מבוא – עקרונות ומטרות
- מטרות השיעור
- רעיונות מרכזיים בסוגיה
- מהלך השיעור
- צילום הסוגיה

❖ דפי עזר לתלמיד

- מבוא לסוגיה + סוגיה מעוצבת
- טבלה – מהלך ומבנה הסוגיה
- דף עבודה
- לימוד בשיטת ג'יקסו – מקורות ודף סיכום
- דף מקורות בנושא משמעות

❖ תוצרים ופתרונות

- טבלה – מהלך ומבנה הסוגיה
- דף עבודה
- דף לימוד בשיטת ג'יקסו

מבוא – עקרונות ומטרות

סוגיית "משחק בקוביא" מבררת את סיבת הפסול לעדות של משחק בקוביא, בתוך רשימה כוללת של פסולים. הסוגיה מביאה מחלוקת אמוראים בטעם הפסול - או משום אסמכתא וגזל מדבריהם או משום שאינו עוסק ביישובו של עולם. לכאורה אין קשר ישיר בין נושא זה לעולם התלמידים, אך למחלוקת האמוראים לגבי סיבת הפסול יש נפ"מ הלכתיות ורעיוניות שנוגעות ומהותיות לחיינו. סוגיית האסמכתא נוגעת לסוגיות ממוניות רבות, בעיקר בנוגע לגמירות דעת כמו בחוזים או גורלות וכמו שנראה בשאלת הגרלות מפעל הפיס. נושא "יישובו של עולם" נוגע למהות חיינו...

לימוד הסוגיה חולק לשני חלקים - חלק ה"מיומנות" וחלק ה"משמעות". הסוגיה תוכננה והותאמה לתלמידים בכיתות י-י"א ברמה ממוצעת, שלומדים בד"כ ברצון ובשיתוף פעולה.

גיל זה מהווה לדעתי שלב מעבר בין גיל בית הספר וחט"ב לבין כיתה י"ב ולימוד גמ' עצמי בהמשך החיים. השאיפה שלי כמורה היא להביא את התלמיד בסוף התיכון למצב שבו יש לו את היכולת (וכמובן את הרצון) ללמוד מסכת גמ' בצורה עצמאית, גם ללא המסגרות הלימודיות. לשם כך, הוא צריך להגיע לחוויית לימוד טובה ומשמעותית, גם ברמת המיומנות וגם ברמת המשמעות.

מיומנות - בשלבים הראשונים של ההיכרות עם הגמרא, התלמיד נפגש עם השפה התלמודית שהיא שפה חדשה והדגש הוא על לימוד השפה. לכן בשלב זה א"א לתת לתלמיד להתמודד לבד ולנסות לדבר שפה שהוא בכלל לא יודע אלא הלימוד צריך להיות בעיקר כשהמורה במרכז, שידבר איתם ויחשוף אותם לשפה זו, שזו הדרך היעילה והמהירה לקנות שפה חדשה. כדי לסייע לתלמידים לקלוט את השפה ולקנות אותה – יש לרכז את הקשיים ע"י לימוד הדרגתי של סוגיות נבחרות, ובדגש על היכרות ותרגול עם המיומנויות השונות, למשל ע"י לימוד מתוך תרשימים כמו של הרב סבתו ותרגום ופיסוק ע"ג דף הגמ'.

לעומת זאת, בשלב הסופי, השאיפה היא שלתלמיד תהיה כבר יכולת טובה ללמוד לבד ולדבר את השפה והמטרה היא לתרגל ולשפר יכולת זו ולתת לו ביטחון בכך שהוא יכול. לכן יהיה מקום משמעותי ללימוד עצמי של התלמיד ב"סדר" לפני השיעור ותפקיד המורה יהיה יותר ב"מעטפת", למשל, בחזרה על הסוגיה כדי לוודא הבנה או לשפר מיומנויות וכן בהוספת קומת העמקה או משמעות. חשוב בשלב זה לזכור שהמטרה היא לא רק הבנת הסוגיה והקניית מיומנויות אלא בעיקר הכנה לכך שבעז"ה התלמיד ימשיך בלימוד עצמי גם לאחר המסגרות הלימודיות. לכן, חשוב לשים דגש על לימוד כזה שיביא את התלמיד לחוש ביטחון עצמי ואמונה ביכולת שלו להתמודד לבד עם דף גמ', להבין ואף ליהנות מכך... כדי שהגמ' לא תיראה לו כדבר מפחיד, יש חשיבות גם לצדדים ה"טכניים" כמו לימוד הגמ' בצורה ה"קלאסית" שלה, כפי שבד"כ הלומד העצמאי לומד: לימוד מסכת שלימה לפי הסדר, ללא פיסוק, תרגום וניקוד, וברמות קושי שונות. חווית הצלחה בלימוד כזה, תביא בעז"ה בבוא היום ללימוד דף יומי או סתם גמ' בצורה עצמאית.

לפני שלב זה, בתחילת התיכון, (שאליו מיועד השיעור) נמצאים התלמידים בד"כ בשלב ביניים, שבו השפה התלמודית כבר לא זרה להם אך עדיין הם רחוקים מהיכולת ללמוד גמ' בצורה עצמית. ע"מ להביא אותם ליכולת זו ואף לתת להם ביטחון בכך כהכנה לשלב הסופי – יש לתת להם להתמודד עצמאית ולכן יש ללמד כאשר "התלמיד

במרכז" וחלק משמעותי של הלימוד נעשה על ידו. לאחר שבשלב הראשון הם למדו את השפה ע"י היחשפות אליה – הדרך הטובה ביותר להפנים אותה ולתרגל אותה היא ע"י דיבור בשפה זו בצורה אקטיבית. המורכבות בשלב זה היא שמצד אחד יכולת הלימוד העצמי של התלמידים מוגבלת ומצד שני יש חשיבות רבה בלימוד העצמי, הן משום שזו הדרך לרכוש יכולת זו והן בשביל תחושת הביטחון בכך. לכן יש לכוון ללימוד עצמאי אך שיהיה מוכוון ומודרך. תפקיד המורה הוא לתת לתלמיד "קביים" ללימוד עצמי.

אני מציע שהלימוד הראשוני יהיה ע"י התלמידים, אך בצמוד לדפי הכוונה וסיוע ולאחר שהמורה יבודד את המיומנויות השונות – כך שהסוגיה תובא באופן שגם ירכך את הקשיים ויאפשר לימוד עצמי וגם ידרוש עמל שיייע ברכישת המיומנויות. אפשר בהדרגה להעלות את רמת הדרישה ולהתמקד בכל פעם במיומנויות אחרות. לשם הדגמה וכפי שיפורט להלן, בסוגיה שבחרתי להביא, התלמידים ילמדו את הלימוד הראשוני מתוך סוגיה מפוסקת, לאחר שיקראו את המבוא לסוגיה, ויכירו את המושגים והמילים שהובאו בדף מקדים שנעשה ע"י המורה, ולרמה גבוהה יותר של התמודדות במיומנויות כמו מבנה הסוג', מקורות וכו'. עיצוב הסוגיה (דף 2) נעשה בסגנון הדף הקלאסי כדי שזה יהיה כמה שיותר קרוב לתחושת לימוד אותנטית.

משמעות – מעבר ללימוד הסוגיה עצמה, יש חשיבות לחבר את הסוגיה לעולמו של התלמיד. כמובן שהעיסוק בדבר ה' הוא המשמעות העיקרית בלימוד גמ' ולא רק מה שנוגע ישירות לעולמו, אך הוספת רובד של רלוונטיות אקטואלית, תוכל להביא לקישור מחדש אל הסוגיה, ויותר מכך, למסר חשוב שהתורה היא תורת חיים ויש לה אמירה וקריאת כיוון בכל צדדי החיים שלנו, הן בפן המעשי – הלכתי והן בפן הרעיוני והמהות של חיינו ואישיותנו.

לימוד המשמעות יעשה בשני מישורים. בצד של "אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא" – לימוד ההשלכות של הסוגיה בנושא רלוונטי ופיקנטי של רכישת כרטיסי פיס, שנחלקו בו רבני דורנו – הרב עובדיה יוסף והרב אברהם שפירא. הלימוד יהיה בשיטת ג'יקסו ע"מ לשתף את התלמידים וליצור אחריות על כל אחד ללימוד יסודי. הלימוד העצמי יעמת אותם מחדש עם הסוגיה דרך פריזמה אחרת של חשיבה יישומית – מה זה בעצם משחק בקוביא במישור המעשי. כהמשך לזה, מישור נוסף של משמעות הוא מה זה משחק בקוביא בצד המהותי ומה זה המצב הרצוי של עיסוק ביישובו של עולם. יש להדגיש לתלמידים שמתוך הדיון בגמ' אנו קולטים מה "רוח התורה" וכיצד היא רוצה שנתנהל ונחיה. ע"י מקורות נוספים ודיון מונחה - נוכל להביא אותם לחשיבה ולהעמקה כיצד הם רואים את זה ולאיזה צדדים זה נוגע בעולמם. ה"הורדה" של הסוגיה למישורים הללו, תוסיף מבט כולל יותר על הסוגיה בפרט ותעמיק את החיבור לתורה כתורת חיים.

מטרות השיעור

- הבנת הסוגיה.
- רכישת מיומנויות.
- יצירת תחושת ביטחון וחויית הצלחה בלימוד עצמי.
- בניית תודעה שהתורה היא תורת חיים – התלמידים ישתתפו בבחינת הרלוונטיות המעשית והרעיונית של העולה מהסוגיה.

רעיונות מרכזיים

- פסולי עדות – גזלן מדאורייתא וגזלן מדבריהם.
- מושג ה"אסמכתא" – קניין כאשר אין גמירות דעת. מה ההשלכות של מושג זה בסוגיה ובחיים.

- שאינו עוסק ביישובו של עולם – מה הבעיה בכך ומה אנו יכולים ללמוד ולהסיק מכך לעצמנו.

מהלך השיעור

מיומנות:

שלב א' – פתיחה.

- שאלת חימום – האם הייתם נכנסים לשותפות עם אדם שמהמר?

מטרת השאלה היא ליצור עניין והשתתפות ולהפעיל חשיבה עצמית - שהתלמידים יגיעו בעצמם לסברות בלי להיות משוחדים מהסוגיה...

יש לתת לתלמידים לחשוב מעט לפני שמתחילים לענות. מן הסתם, התשובות ידברו על בעיות של אמינות, בעיות של ניתוק מהמציאות, התמכרות וכד' וכן שזה תלוי במינון וכו' - סברות פשוטות שהן גם הציר המרכזי של הסברות בסוגיה. שלב זה צריך להיות קצר. לאחר שהסברות העיקריות עלו, יש לקטוע אותו ולומר לתלמידים – בואו נראה מה הגמ' חושבת על מי שמתעסק בהימורים.

שלב ב' – לימוד עצמי בחברותות.

א. הכנת הסוגיה – היכרות עם המושגים והמונחים שבסוגיה, תרגום מילים קשות ומיון רבדי המקורות. (דף עזר מס' 2+1)

ב. לימוד הסוגיה – לימוד בחברותות של החלק הפשוט של הסוגיה. לתלמידים שסיימו לפני כולם – יש עוד קטע להמשיך להכין בזמן שנשאר. (דף עזר 2) (הערה: הגי' "תנן אמר ר"י" במקום "דתנן" או "ותנן" היא ע"פ הדקדוקי סופרים)

ג. מבנה הסוגיה – עיכול וסיכום של הלימוד העצמי ע"י ארגון מבנה הסוגיה. (יש יתרון בכך שעושים זאת אחרי הלימוד העצמי, משום שזה לא רק שירטוט טכני רק ע"פ מילות מפתח, אלא יש להם כבר איזשהו בסיס בסוגיה וכשהם נדרשים לארגן אותו, הם קונים ומפתחים מיומנות איך להסתכל ולראות סוגיה כטקסט מובנה ומאורגן ולא כטקסט שמרגיש מבולגן ועמוס בפרטים) (דף עזר 3)

שלב ג' - לימוד הסוגיה ע"י המורה.

לימוד פרונטאלי מתוך הגמרא של מהלך הסוגיה, תוך שימת דגש על המיומנויות השונות – פיסוק, תרגום, מקורות ("תנן", "תניא", אמוראים) וכו'. למרות דף העזר על שלבי הסוגיה, מומלץ להוסיף גם פן חזותי ע"י תרשים פשוט של כל שלב על הלוח באופן שיציג את מבנה הסוגיה בצורה פשוטה.

- מבוא לסוגיה. הקדמה קצרה על עניין הפסולים לעדות.

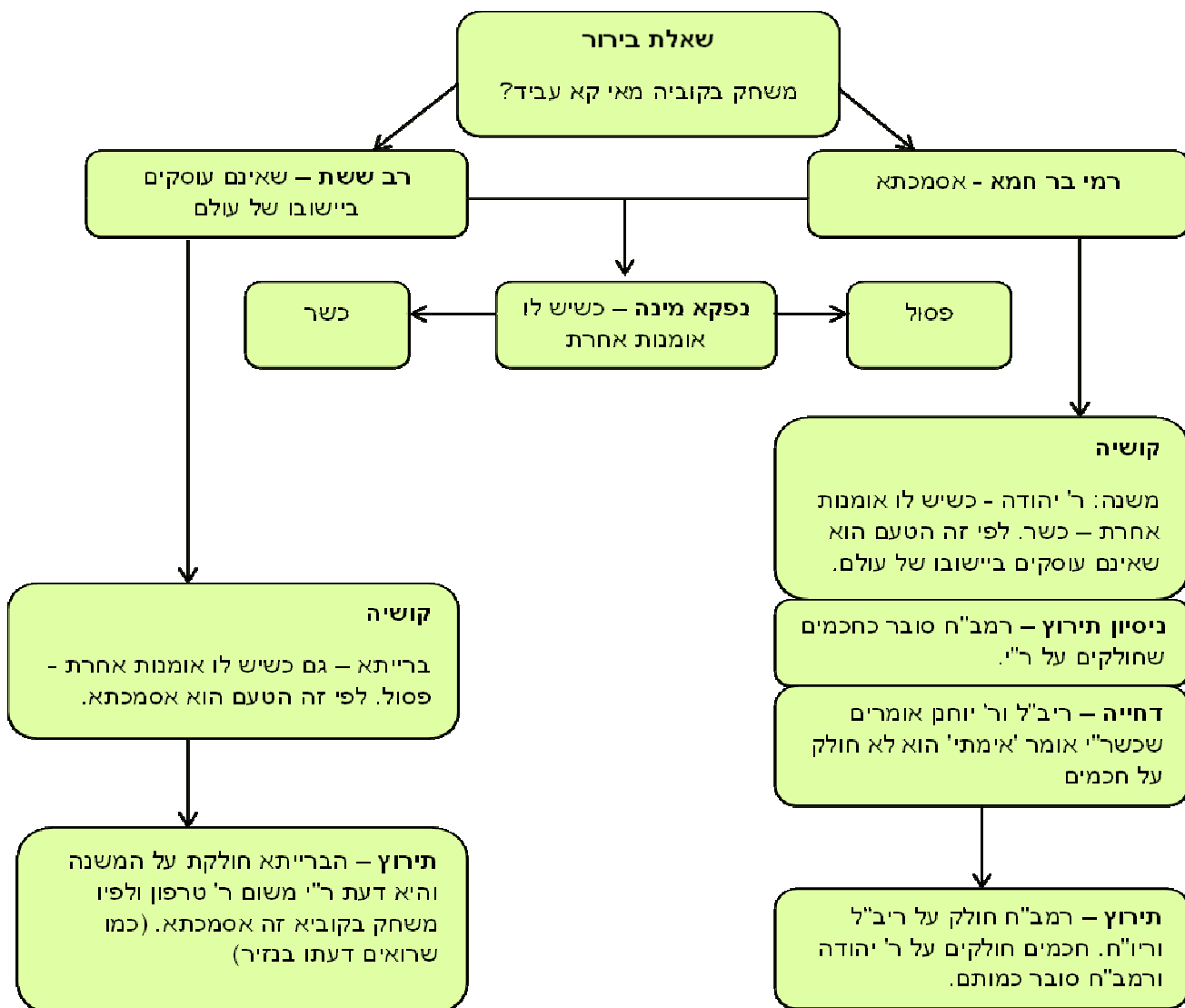
ספר החינוך, מצוה ע"ה: שלא נקבל עדות איש חוטא ולא נעשה בשביל עדותו שום דבר, שנאמר (שמות כג א) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. ובא הפרוש (סנהדרין כז א) אל תשת רשע עד, אל תשת חמס עד, כלומר בעל חמס, להוציא את החמסנין ואת הגזלנין שהם פסולין לעדות, שנאמר כי יקום עד חמס באיש (דברים יט טז)

שרשי מצוה זו נגלה, שכל מי שעל עצמו לא חס ולא יחוס על מעשיו הרעים, לא יחוס על אחרים, ועל כן אין ראוי להאמינו בדבר.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (רמב"ם עדות ט א) שעשרה הן הפסולין לעדות מן התורה, ואלו הן: נשים, ועבדים, וקטנים, חרשים, שוטים, סומים, רשעים, ואנשים הבזויין ביותר, וקרובים, ונוגעין בעדות, הרי אלו עשרה... וכן מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין כד ב) איזהו הנקרא רשע שפסול מן התורה, ואיזהו רשע שפסול מדבריהם, כגון העובר על גזל של דבריהם, שהוא פסול מדבריהם, ומכללם הוא משחק בקוביא שאין לו אמנות אלא הוא, ומפריחי יונים בישוב, ומגדלי בהמה דקה, והחלוק שהוא בין פסול מדאורייתא לפסול מדבריהם, שהפסול מן התורה אמרו זכרונם לברכה (שם כו ב) העיד עדותו בטלה אפילו קודם שהכריזו עליו, והפסול מדרבנן עדותו קימת עד שיכריזו עליו.

- משנה: הסבר פשט המשנה בקצרה, ללא העמקה בנושאים שהגמ' מרחיבה בהם.
- לימוד הסוגיה מתוך הגמ'.

בסיום כל שלב – מומלץ להציג אותו על הלוח בתרשים דינמי של הסוגיה.

- חזרה מהירה על הסוגיה ע"י מעבר על דף מס' 3 (שלבי הסוגיה) ע"מ לוודא שהתלמידים מילאו את הדף בצורה נכונה ולחזור בצורה בהירה ורציפה כדי שמבנה הסוגיה יהיה ברור.

שלב ד' - דף עבודה

המטרה היא לוודא הבנה ולסכם את הסוגיה. לכן השאלות לא נוגעות בכל הנקודות בסוגיה אלא בעיקר בנקודות מהותיות להבנה כוללת של גוף הסוגיה. הדף יהיה דף עבודה אישי וינתן עלייו ציון, כדי לדרוש רצינות ואקטיביות מכל אחד, הן לסוגיה זו והן לסוגיות הבאות.

משמעות

שלב ה' – אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

לימוד בשיטת ג'יקסו של השאלה האם רכישת כרטיסי פיס נחשבת כמשחק בקוביה.

חלוקה ל-4 קבוצות וכל אחד מהקבוצה מקבל מספר. בשלב הראשון כל קבוצה לומדת את המקור שהיא קיבלה ביסודיות ובשלב השני עושים חלוקה מחדש של הקבוצות לפי המספרים (למשל, כל מספרי 1 וכו') וכ"א מלמד את שאר חברי הקבוצה את המקור של קבוצת האם שלו.

שלב ו' – משמעות.

- פתיחה.

הרמב"ן בתחילת פרשת קדושים מסביר את הציווי של "קדושים תהיו" כקריאה לאדם שלא יהיה "נבל ברשות התורה", כלומר, אדם שאמנם מקיים את כל המצוות מבחינה טכנית אבל ההתנהלות שלו בדברים שהתורה לא מדברת עליהם במפורש – לא ראויה ורחוקה מ"רוח התורה". למשל, התורה לא אסרה לאכול בשר ולשתות יין אך אדם שעסוק כל הזמן בתאוות האכילה ועסוק בזלילת בשר ושתיית יין – בוודאי שהוא לא קדוש ולא מתנהל לפי רוח התורה. ז"א, מעבר למשמעות ההלכתית של מה מותר ומה אסור לעשות – אנו צריכים גם להקשיב ל"רוח התורה", איזה מין אנשים התורה רוצה שאנו נהיה.

לאחר שלמדנו האם מותר או אסור לשחק בקוביא ולקנות כרטיס פיס – אני רוצה שנקשיב לסוגיה ונחשוב יחד לא רק מה מותר ומה אסור אלא גם מה ראוי שנהיה ומה ראוי שלא...

- הנקודה המרכזית שאליה אני חותר היא שמי שלא עוסק ביישובו של עולם זו הווית חיים לא נורמלית של ניתוק מהמציאות ובריחה מאחריות. החשש שמשחק בקוביא ישקר, נובע מכך שהוא חי בתוך בועה של מציאות מדומה ולכן הוא גם בורח להימורים.

- ע"מ להראות נקודה זו – נפתח בצפייה מונחית בסרטון קצר מתוך הסרט "סלאח שבת". (מצ"ב קישור: <http://youtu.be/xsPesH964vw>) [רקע קצר: בשנים הראשונות למדינה הגיעו מאות אלפי עולים בתקופה קצרה והם שוכנו במעברות. הייתה הרבה מצוקה ואבטלה. הסרט מראה את המציאות הקשה של המעברות, עבודות דחק וכו'. מה שרלוונטי לנו – בריחה מהמציאות דרך התמכרות למשחק בקוביא - שש בש, ו"עדות שקר" – הצבעה בקלפי תמורת כסף...] - האם המציאות בה הם חיים היא נורמלית? לאן זה מביא אותם?

- נעמיק בהבנת המהות של יישובו של עולם דרך דף המקורות ונראה מצד אחד עד היכן יכולה המציאות המנותקת של משחק בקוביא יכולה להוביל, ומצד שני להבין ממה התורה מרחיקה ומה הדרך הראויה, ונראה איך החוק הישראלי נשען בזה על המשפט העברי.
- לאחר שנגיע לנקודה זו – נעלה נקודה למחשבה – האם יש דברים שאנו עושים כדי לברוח מהמציאות. (האווירה צריכה להיות פתוחה ומשתפת. מטבע העניין, זה יכול לגלוש למקומות רבים – התמכרויות, הימורים בוויגר, אלכוהול, פייסבוק, משחקי מחשב וכו' וכו')
- השורה התחתונה שאני רואה לנכון לסכם בה, היא שאם מקשיבים לסוגיה ומתבוננים בה, אפשר לקבל ממנה קריאת כיוון משמעותית לחיות חיים מתוך אחריות ולא מתוך בריחה.

[בשיעורים 1 – 2 תילמד קומת המיומנות. בשיעור 3 תילמד קומת המשמעות]

עין משפט
גור מצוה
י א ב ג ד ה ו ז ח ט י
כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש
ת נתיקת הלכה ב סג
עשין לו טו ט"ע ח"מ ק"כ
ט"א פ"ג
י ד מ"י פ"י סגולות
עדות הלכה ד קתנ
לאין ריד טו ט"ע ח"מ ק"י
ל טעף טו:
סו ה מ"י ט טו ט"ע טס
טעף י:
סו ז ח ט ח"מ טס
טו ט"ע טס טעף טו:

כד:

זה בורר פרק שלישי סנהדרין

מסורת הש"ס

(א) ובשאלתו מ' יתרו
מ"י כ"א חסדו כ"י יתרו
(ב) עיניו סב. ר"ה כ"ב
לקמן ס"ג (ג) עיניו סב
מ"י (ד) ל"ל דקמן
(ה) נכס"א: תקן: (ו) וליחא
במשנה: (ז) ועיניו סב:
ס"ג (ח) ולקמן ס"ג:
(ט) נכס"א: ד"ה כל ליחא
חמ"ו (י) ועיניו סב:
שנועת נט. ד"ה אם חמ"ו:
(כ) הא חסדו דמחליץ
ס"ג (ל) וביק ס"ג:
(מ) וליחא שפיר: (נ) רש"ל
מ"י.

רבא דאמר בבאן. וליכא למימר דסניחא ליה כ"ש בן לקיש אליבא דר' מאיר מדא כפירוש רש"י דאין לומר דשניק רבנן ועבד כר' מאיר ועוד דהכא פליגי ר' יוחנן ור"ש בן לקיש ורבא פסיק פסק החולק (וימות דף לו.) כ"ש בן לקיש בחלת משמע דכל שאל מקומות ס"ל כר' יוחנן לגבי רשב"ל וליכא למימר הכא טעמיה דנפשיה קאמר כדמייך לעיל משום דהכא לא קאי אפלוגמא דמתני' כדלעיל דמשום הכי מפרש לה לעיל טעמיה דנפשיה אכל הכא ליכא למימר טעמיה דנפשיה קאמר: **שלה** ליה לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים. תימה דהכא משמע ללאחר גמר דין מחלוקת אבל קודם (ג) יכול לחזור בו וצ"ל נטמלין (ב"ב דף קמח. ושם) אמרי' אמר לו עבדי גנבת שורי עבמת והלה אומר אמה מכרתו לי אמה נתמו לי במתנה רלונך השבע ועול נשבע ואני יכול לחזור בו משמע מיד שאמר השבע ועול נשבעו שחבירו ידע ואינו יכול לחזור בו אלאמה אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו להכי גרס ר"ת אשכנז אינו יכול לחזור בו כלומר אם קשז זה חבירו ונשבע אינו יכול לחזור בו דכיון דכבר נשבע הו' לאחר גמר דין ואמרי' לאחר גמר דין להלכה כחכמים":

הגהות הב"ח

(א) ש"י ד"ה אלף ובי
דין בוז ויין בוז: (ב) ד"ה
כל י וי' דמסיקא:
(ג) ח"ה ד"ה שלג ובי אלף
קודם גמר דין יכול לחזור:

הגהות הגר"א

[א] נ"ב וכל י די ה"א גוואל
לאו אממ"ת אלף) ח"ה
י"ב רמב"ם לא גרס לה
(ועמ"ס רבינו נחמ"י
ל"ד ס"ק ל"א י"ב ר"ג
ס"ק מ"ד):

מוסף רש"י

ואלו הן הפסולין.
לפדות. דכתיב נתנתי
מדיניותן להן דאסמכתא לא
קייא ומגו כל ליה
שורבו: פ"ג. המשחק
בקיובי. ענינין (ס"ח)
מחיתם של עמם שמשתקין
בגמרי וזמור רבנן
אסמכתא לא קייא וביי הן
גמרי מדינת. מדאורייתא
אין קייא גמרי וכל שטרף
מיד אש. כדכתיב (וי"ב כג)
ויגלו את העמית מן העמרי
ד"ה כ"ג. והמלוה
ברבית. לא נתן לאורייתא
הוא למפסילי שטוס אל
תשט על חמם. דהא
מפסילי יבדי (ש"ס).
ומפסילי יבדי. היי נמי
כתיב קיובי. אי מקמיה
יוק ליו: (ש"ס). וסודרי
שביעית. עשין סודרה
כפירות שביעית דתתת
אמר לכלה ולא לסודרה.
ולפי שמשדו כל ל' לטור
על דת מתנת ממון. שטרס
ליות מעידים שקר על די
ממון ויחיה (ש"ס) או:
דמתנת אמר לכלה ולא
לסודרה ויה שחמתי ממון
לעבד עבירה על הממון
רשע הוא והסודרה אמרה אל
תשט רשע עד (שורבו פ"ג).
שאין להן אימנות אלא
הוא. דקפקר ל' יבדיה
אסמכתא סודא שמקן על
דעמו סודא יתמי ועל
אזיה אסמכתא הוא מתנה
קייא ולא גמרי יבדי.
ופסיליהו לפי שאין עסקין
ביבוי של עולם. דכתיב
לאין סמירין ונקיין בטוה
יזכר בני אדם איקן סקן על
מדיניותן מהלפסידן ממון
(ש"ס).

באוסן הנשבעין. לפטור עממן שלא ישלמו דמובע קאמר דור לי ואני מוחל לך: הנשבעין ונוטלין. השכיר והגנול ויואלו כהן דנתבע קאמר ליה דור לי ואתן לך: והא טנא לה רישא. דלוקמת לה באתן לך ומרמי למה לי: טולה בדעס אחרים. אכלא וזכין: בדעס עממו. של חבירו בעל דין: מי יימר דמוכי ליה. ואי ידע דמוכי ליה לא הוה אמר הלך הדר: אבל טולה בדעס עממו. של בעל דין אסיק אדעתיה דודאי נדר ליה כדי להפטר ידע ומחיל: לפני גמר דין. לאחר שטענו בפניהם וקודם גמר דין כל זה לחזור: ה"ג אי אמרת כשלמה ר' יוחנן הכי קאמר לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין אפינו לרבנן טור: רבא. דפסיק הלכתא דמוכר לפני גמר דין ולא לאחר גמר דין דאמר כר' יוחנן ואליבא דרבנן: אלף אי אמרת. לר' יוחנן בין (א) בזה ויין בוז מחלוקת. רבא דאמר כמאן. ויין לרש לקיש בין לר' יוחנן לרבנן לפני גמר דין קאמרי דלה הדר והא ליכא למימר דרבא כרש לקיש ואליבא דר"מ אמרה לנשבעיה דלא שניק רבנן ועבד כר"ש דפסקין לקמן הלכה כחכמים ולא שייך למימר הכא רבא טעמיה דנפשיה קאמר וסניחא ליה כדי פליגי רבנן לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין מודו אבל לרבי יוחנן בין בוז ויין בוז מחלוקת כלל אלף מייסק פסק דיעא: וקנו מידו. מתחלה שלא יחזור: מרבנן' ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: משחק בקיובי. כוליה מפרש בגמ'. וכוילן מעין גולנין הן והסודרה אמרה (שמות כג) אל תשט רשע עד וכל שכן דין: וסודרי שביעית. הואיל ויחיימו ממון מעבירי על דברי מורה הוה ליה כרשע דחמס ופסול לדון ולהעיד שניטה אחרי הנכנע: כסמילס היו קוראין אוסן כו'. מפרש בגמ' (י) שאין לו אומונס אלף הוא. דהואיל ואין עסקין בייבוי של עולם איקן בקיובין כתיב דינין ומשא ומתן ואיקן יראי מטא: גמ' אסמכתא. היינו דבר דאילו נתון לו מנדעמו אלף סומך על דבר שאינו לסבור כגוואל יכול לנכח ופעמים שמנחין אותו: לא קייא. והוה ליה ענין גוילה בידו: כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון דאס אוביר ולא אעבד אלסל נמיטבא (ב"ב דף ע"ג). וכגון משליש אח שטרד דגט פשוט לסבור כל זה בידי לעשות ומירשא כי מתני אדעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא קא מתני דטועה וסבור לא יבא לדין כך אבל הכא לא סמין אמריי דהא לא ידע אי נכח אי לא נכח ואפי' הכי גמר שמע מינה (ג) מספיקא אחתיס) אמר ואקי ולא גוילה היא: אימתי

ואלו הן הפסולים. יש גורסין עבדים משום דקניחא ליה דקא חשיב הכא פסולי דרבנן ודאורייתא ולא נהירא משום דלא חשיב במתני' רק פסולי דרבנן דהא גולניס לר' קתני וכל פסולי דמתני' פסולי דרבנן יניהו משחק בקיובי אפי' למ"ד אסמכתא היא דאסמכתא לא קניא מ"מ אינו דאורייתא כיון שאינו סבור לעשות איסור לנכ לדי פסול דאורייתא ולמ"ד משום יסובו של עולם פשיטא דאינו אלף מדרבנן ומלוה כריבית מיירי כריבית שאינה לא חשבי ליה איסור ויהו מדעתיה ייבז ואינו פסול לעדות אלף מדרבנן מפריחי יוניס מדרבנן פסוליס אפי' למ"ד אי תקדמי יוקן היינו משחק בקיובי ולאידך דלמר ארס מפני דרבי שלום הוא וסודרי שביעית מיירי שביעית בזמן הזה דאינו אסור אלף מדרבנן ואפי' שביעית כתיב דאורייתא לא חשיב ליה איסור הא דממילין מעות לעניים אבל עבדים פסולין מדאורייתא יניהו ק"ו מאשה לומה אשה ששכירה לנכ בקהל פסולה להעיד דמכוי (דברים יט) האנשים עבד פסול וכו' על כן נראה דלא גרסי' עבדים דלא מיירי אלף כפסולי דרבנן:

כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. פ"ה דהיכי עבד אסמכתא כגון אם אוביר ולא אעבד אלסל במיטבא וכן משליש אח שטרד דגט פשוט (ב"ב דף קסח. ושם) דכל הני סמין אדעתיה וסבור הוא שזה בידו לעשות ומירשא כי מתני ליה אדעתיה דלא יהיב ליה מתנה אחתיס ליה שהרי סבור הוא שלא יבא לדין כך אבל הכא לאו בידו ולא סמין אמריי דהא לא ידע אי נכח אי לא נכח ואפי' הכי גמר שמע מינה (ג) מספיקא אחתיס) אמר ואקי ולא גוילה היא: אימתי

אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה והא"ר יהושע בן לוי "כל מקום שא"ר יהודה אימתי

אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה והא"ר יהושע בן לוי "כל מקום שא"ר יהודה אימתי

אחריתי (לר' אבי) [לדין] דמשוי ליה גולן אפי' דאית ליה אומנותא אחריתי פסול ולרב ששת כיון דמתעסק באומנות שהיא יישובו של עולם כשר ואקשינן עליה דרמי בר חמא הא דהגן בסיפא דמתניתין איתיה איתיה בזמן שאין להן אומנות אלא היא אבל יש להן אומנות שלא היא כשר וכי תימא ר' יהודה חולק על התנא קמא והאמר רבי' כל מקום ששנן ר' יהודה

זה בורר פרק שלישי סנהדרין

כה.

עין משפט נר מצוה

י"א מ"י פ"י מהלכות
עדות הלכה ד' סנה
לחון דר' טושי"ט מ"מ ס"י
ל' ספיק' י'
י"ב ב' ב' מ"י' שם פ"ב
הלכה ג' סנה שם
טושי"ט שם ספיק' כה'
י"ג ד' מ"י' שם הלכה ט'
טושי"ט שם ספיק' לד'
טושי"ט י"ד ס' ק"ט ספיק'
טושי"ט י"ח ס' כ"ג כ"ה'
ב' מ"י' שם פ"י הל' ד'
סנה שם טושי"ט ס'
ספיק' זו עיני' כ"מ:'

רבינו הגנאל

אימתי ובמה אינו אלא
לפרש דברי חכמים כי
ושניין נבדא אנברא
קרימית כלומר מברבי ר'
יהושע ור' יוחנן אהא
מקשי על רמי בר חמא ורמי
סברי דאימתי לפרש רמי
סבר אימתי נמי לחלוק
הוא והנאיא בהדיא דר'
יהודה חולק על חכמים
דנאיא ר' יהודה אומנת
בוספן שיש להן אומנת
אחרת הרי אלו כשרין. חזרו
בתי אלו כשרין ונאיא בין
הרי אלו כשרין ונאיא בין
שאין להן אומנת אלא
היא וכן שיש להן אומנת
שלא היא פסולין ושנינו
הריא דקמי' ונאיא אין
החכמים השוניין במשנתו
אלא ר' טרפון היא ור'
יהודה הוא ששונה אחר
בלשון חכמים לפי שהוא
אית ליה הוא סברא ונאיא
ר' יהודה אומר משום ר'
טרפון אין אחד מהן נזיר
לפי שלא נתנה נזירות אלא
להפלאה אבל ר' יהודה
דמתי' פשיש דברי
חכמים הוא ונאיא
בעירובין סוף סוף חלון
כשני ב' מצרות אמר ר'
יהודה אמר שמואל הלכה
כר' יהודה דאמר בריא
בעירובין החיובין כי
ואקשינן עליה הלכתא
ככלל דפליגי והאמר
ירביל כל מקום שאמר ר'
יהודה אימתי ובמה אינו
אלא לפרש דברי חכמים
ומהרי"ט ולא פליגי
והאמר בו הסדר חולקין
עליו תבירו על ר' יהודה
ואמרין נבדא אנברא קא
רמיא כלומר מברבי ר'
היה חסד תרהר דברי ר'
יהושע ושקלו וטרו בה
ומקשו ואימתי לפרש הוא
והתמן אלו הן הפסולין
השחקן כקוביא. א"ר
יהודה אימתי בוספן שאין
לו אומנת אלא היא אבל
יש לו אומנת שלא היא א'
פסול ודאי ר' יהודה ר'
שאר משום ר' טרפון היא
דתמן ר' יהודה אומר משום
טרפון אין אחד מהן נזיר
שלא נתנה נזירות אלא
להפלאה. ומסקי לה
לשמעתיא הכי אלמא כיון
דמסקיא ליה אי נזיר הוא
(והוא) ונאיא לא נזיר הוא
לא משבד נפשיה ונאיא
נמי כיון דלא ידע אי קני א'
לא קני לא אמר ומקני וזו
סברא דר' טרפון היא ושנה
ר' יהודה דברי' כברי'
בלשון חכמים ובייחא
כולה ר' יהודה. והפלה
ברבית פסול לעדות
תרמנה רבא מלוה הבאה
לו ברבית ואסי' ליה עובר
עליה ופסול לעדות. ור'
בייתוס אסירוד עליה
זר אמר קמאי ר' יודי'

דאמר התם האי מאן דמקבל זוזי ומצריה למזונין ליה חמרא ופסע
ולא זנין משלם כדאזיל אפרווחא דוולשפוט וקאמר התם דאסמכתא
היא כו' עד דמקשה הש"ס מאי שנא מאס אוזייר ולא אעביד אלסל
מסוס דהוי בידי לל היא אסמכתא
אלמא דלא הויא בידי הוי טפי
אסמכתא ממה שהיא בידי על כן
נראה לר"ת לפרש הכי כל כי האי
גוונא ללו אסמכתא היא דלא הויא
אסמכתא אלל היכא שאין יכול
להריח כגון משלם שטר וכו' דנט
פשוט (ב"ב דף קפח.) אלל הכי לל
הויא אסמכתא משום דכיון דשטיס
הס כל אחד ואחד מקני לחכמה מגו
דלי מרווח צעי איסו למקני כשהיא
הכאה גמר ומקני לחכמה ולפי זה כל
אחד מהן נזיר לפי שלא נתנה נזירות אלא
להפלאה: מלוה ברבית: אמר רבא אלוה
ברבית פסול לעדות והאגן תנן מלוה
ברבית מלוה הבאה ברבית בר בנייתוס
אסירוד ביה תרי סהדי חד אמר קמי דידי
אזויף ברבייתא וחד אמר לרידי אוזפי
ברבייתא פסליה רבא לבר בנייתוס והא
רבא הוא דאמר ליה ברבית פסול לעדות
והוה ליה רשע והתורה אמרה ואל תשת
רשע עד רבא לטעמיה דאמר רבא אדם
קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו
רשע ההוא טבחה דאישתכח דנפקא
טרופתא מתותי ידיה פסליה רב נחמן
ועבריה אול רבי מויה וטופריה סבר רבי
נחמן לאכשוריה א"ל רבא דילמא איערומי
קאן מערים אלא מאי קנתיה כרוב אידי
בר אבין דאמר רב אידי בר אבין יהחשוד
על הטריפות אין לו תקנה עד שילך
למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבירה
דבר חשוב או שיוציא מרחת ידו
דבר חשוב משלו: ומפריחי יונים מאי
מפריחי יונים הבא תרגומה אי תקרימיה יונדן
ליון רבי חמא בר אושעיא אמר ארא מאן
דאמר אי תקרימיה יונדן ליון מ"ט לא אמר
ארא אמר כך ארא מפני דרכי שלום בעלמא
ומאן דאמר ארא מאי טעמא לא אמר אי
תקרימיה יונדן ליון אמר כך היינו מושחק
בקוביא ואידך תנא תולה ברעת עצמו ותנא
תולה ברעת יונו וצריכא דאי תנא תולה
ברעת עצמו התם הוא דלא גמר ומקני דאמר
קיס

אימתי ובמה. אימתי כגון דמתינתן להכא לו צמה דכריס אמרוסי:
נבדא אנברא. דרבי יהושע בן לוי אמר בר חמא רמי בר חמא
סבר אימתי דרבי יהודה לחלוק בל: הויא דרבי יהודה הויא משום
רבי טרפון. לעולם אימתי לפרש הוא ורנן דמתינתן לא פליגי
עליה ומתינתא דקמיני בן קיס לו
כי דמשמע טעמא משום אסמכתא
ר' יהודה גופיה אמרה משמיה דרבי
טרפון ופליגי אדרנן דמתינתן
דטעמיהו משום יישוב ובמתינתן
ר' יהודה מילמיהו דרנן קא מפריש:
אין אחד מהן נזיר. שטיס יושבין
ואחד עובר זה אומר פלוגי העובר
נזיר הוא זה אומר אינו נזיר ואמר
אחד הכריז נזיר אם כמותו הוא
שהוא נזיר ודכירו אומר הכריז נזיר
אם כמותו הוא פלוגי נזיר ושניהם
מתכווין לנזירות וגמלא כחד מהס
ואמר רבי טרפון אין אחד מהן נזיר
שעל הספק אמר דכריז מיליה ואין
זו הפלגה דכי יפלא אש (ויקרא כו)
יפרש משמע. אלמא לר' טרפון דכי
מלי תנאש כדכריז ללאו כדריה ולא
ידע לה אפילו הכי הויא אסמכתא
ולא אמרינן מספיקא גמר ואקני:
לוח כריבית פסול לעדות. דקיי"ל
(ב"מ דף עה:) המלוה והלוה עוברין
בלא תעשה וכוין דמיעד ממון
מעבריו על דת הוי ל' כרעע דחמס
לעובר נמי על לא תעשה מפני
מימוד ממון: מלוה כהכא כריבית.
ומשמע אמרויהו: בר בנייתוס
אזויף. הלוה: והוה ליה. האי סדלא
רשע דהא אודי ללוה כריבית: רבא
לעטמיה. כפי"ק לחין אדם משיס
עלמו כו' אינו יכול לפסול עצמו על
פיו דהא אין מעיד לא לזכות
ולא לחובו ואדם קרוב אלל עצמו:
רבי מויה וטופריה. הגדיל שערו
לפיכתינו גוול עצמו לעשות תשובה:
שאין מכירין אותו. דתשובה דהתם
לאו איערומי הוא: ויחזיר אבירה. אם
ימלא אבדת חבירו דכיון דמחזיר
אבירה הוא ודאי הכר ביה ממדת
ממון: אם סקרימיה יונדן ליון. ליוני
אתן לך כן וכן: ארא. אשתליון
מלומד להכריז יונים ממקומן לבית
עגלים על כרחו ויש כפן גול: מפני
דרכי שלום בעלמא. דמתיא (וחילן דף
קל"ט:) יוני שרבו ויוני עליה יש כפן
גול ופני דרכי שלום ולא גול גמור
לזכות אדם כפן בעל השריפה דמתיאל
קאמו ורבו להתם ובגמרא דהשולל (ב"מ דף קכ.) גרס לה: טנא טולה
כדעט עצמו. דהויא אסמכתא והדר
אסמכתא:

א) וי"ל ובמה כשנתנו ע"י
חמי עירובין ס' טעמיה ר'
נזיר לה. ודף ס' מרסי יו:
כא. (ו) על ט' ושי"ג
(ז) וי"ל שמתיה כן גרסא
הכ"מ פ"ו מהל' מ"מ דין
י' אהא ש"י הרמב"ם אהא
יד ידע ש"ל הרמב"ם מהתם
יד ידע ודע ע"ן אהא נמי
כר' אלמס שמתיה בר ענות
ועברי' והנה כה"ל פ"י
ט' אהא שבע ר"ג וכו'
ועשת הדיוטס ס' וי"ל
שמתיה ר"ג ועברי'.
(ח) וי"ל חילין קמא:
(ט) וי"ל דע"ג. וי"ל ס"ח מלל
מקום.

תורה אור השלם

1. לא תשא שמע שוא
אל תשחך ידך עם רשע
לדעת דבר הקס:
שמות כג א

גלויה הש"ס

נמי וצריכא וכו' התם
הוא אמר רבי מתיב לפי'
ל"ל מיד ס"ל כדמתי'
לעיל דלמתי דרבי לית
ועל לתיק דלפסולין משום
דתי אסמכתא ואל תמס
ומקני. אלל קשי ל' מיל'
להתמלא לומר כן דמי' ללא
כריב' ר"י דמי' אסמכתא
לפרש א"ל הריסותא
כדמתי' על הכשר דמתי'
תתי דעטיקא כשנינו קני
עולם כשר דאסמכתא קני
ולא אי מני משחק כקוביא
ק"ד דהוה לא הוי אסמכתא
לדעו בידי בלל גמר ומקני
אלל מפרחי יונדן ודאמר
נקשא תולה מלמא הוי
אסמכתא ולי תנא ספיקי
יוסי הוי דמסקיא כקוביא
דאמר קיס ל' משחקי אביר
אסמכתא. אחר אי דלתי
בתי' הרי' דכתי' דמתי'
אלל טעמא ר' כרמי ר' מ"ד
תתה שטיס דלתי מ"ד
דמפרחי יונדן ודאי קני
לגמריה ליה ספיקא ליה
כרמי' משום יונדן שפיקן
כשנינו על עולם הייני
משחק כקוביא והתמי ל"ל
אלל לערע"ק קס ליה דהא
מ"מ הריסותא אלא גופא
דעטיקא כשנינו על עולם
דכשר ואלל מספול משום
אסמכתא:

לעני רש"י

אשתליון (אישטליון).
עין מתיין.

מוסף רש"י

לעולם אין אחד מהן
נזיר. שטיס יושבין וכו'
נזיר הוא, והכריז מתי
הכריז נזיר שיהא אלל
נזיר הוא, והכריז מתי
נזיר שאינו נזיר. ולכפון
נתנה כחש חתן לוי אחד
מתן נזיר. לפי שלא נתנה
נזירות לזית חתן כבליה
ובשכח אלל כהכשרה ודתי'
מפרישת ונאיא ר' ונאי'
טורבין ס' נזירות י' ונאי'
מקמא דעתייהו מתם ס'ס
נזירות אלל חלו נזירות כוה

א) נלחן חסד כדברי רבנו
וי"ל אלל היא ר' סר ומני
עלם כבתייתא ונאיא בין שאין
לו אומנת אלל אינו וכן שיש
לו אומנת אלל היא ר' ס'
פסול - מפריכות ס"ד:'

פסול "משחק בקוביא" לעדות

סנהדרין כד: "ואלו הן הפסולין" – כה. "אלא להפלאה"

מבוא לסוגיה

מהתורה גזלן פסול לעדות משום שכתוב "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס" ודורשים "אל תשת רשע עד" – מי שהוא "רשע דחמס" כלומר, אדם שחמס וגזל, פסול לעדות. המשנה מביאה רשימה של אנשים הפסולים להעיד ולדון והגמ' מבררת את סיבת הפסול שלהם. סוגייתנו מבררת את סיבת הפסול של **משחק בקוביא**.

מושגים ומונחים תלמודיים

- **משחק בקוביא** – אדם שמשחק עם חבריו במשחקי מזל ושמים ביניהם כסף ומי שמנצח נוטל את ממון המפסיד.
- **אסמכתא** – אדם שנתן התחייבות לחבירו או גילה מוכנות להפסיד כסף, ובשעה שגילה מוכנות זו – היה סבור שלא יגיע לידי הפסד. במקרה כזה, אין תוקף לכך שגילה מוכנות להפסיד משום שאנו אומרים שלא היה לו "גמירות דעת" - לא חשב באמת שיגיע לידי הפסד ולכן היה מוכן כבכול להפסיד.
- **מאי בינייהו? איכא בינייהו** – [מה ביניהם? יש ביניהם...] מונח תלמודי המציג שאלת ברור להבנת ההבדל המעשי או העקרוני בין דעות שחלוקות ביניהם לגבי עניין מסוים. כתשובה לשאלה, מביאה הגמ' "נפקא מינה" - מקרה או דין שבו יש הבדל בין הדעות כיצד לנהוג.
- **וכי תימא** – וכשתאמר, ואם תאמר. מובא בד"כ כפתיחה לתשובה אפשרית, שהגמ' שוללת מיד לאחר מכן.
- **גברא אגברא קא רמית** – [אדם על אדם אתה מטיל?!] וכי אתה בא להקשות מאדם אחד על אדם אחר. מונח זה מובא כתשובה לקושיה שמביאה הגמ' על דעה מסוימת מדעה אחרת שנחשבת ב"אותה רמה" (תנא על תנא או אמורא על אמורא, שיכולים לחלוק זה על זה. בניגוד לדעת תנא שאין אמורא יכול לחלוק עליה בד"כ). תשובה זו באה לומר שאכן הדעות חלוקות וא"א להקשות מכך.

תרגום המילים הארמיות

◦ פליגי - חולקים
◦ עליה דר' יהודה – עליו (על דבריו) של ר' יהודה
◦ ודכולי עלמא – ולכל העולם (=לדעת הכל)
◦ מר סבר – חכם זה סבר...
◦ והתניא – והרי שנינו בברייתא

◦ מאי קא עביד – מה הוא עושה?
◦ דהוא אסמכתא – שהוא אסמכתא
◦ לא קניא – לא קונה
◦ כל כי האי גוונא – כל דבר כעין זה
◦ דגמר אומנותא אחריתי – שלמד אומנות אחרת

1. לפני לימוד הסוגיה – צבעו את המקורות השונים בהתאם (מקורות תנאיים- משנה: צהוב. ברייתא: ירוק. מקורות אמוראיים- אמוראים: תכלת. סתמא דגמ': ללא צבע).
2. לימדו היטב את הסוגיה עד "ומר סבר לא פליגי". (אל תתעכבו על הבנת המשנה. נבין אותה תוך כדי לימוד הגמ' בהמשך)

רש"י: מתני'. ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: המשחק בקוביא. כולו מפרש בגמ' וכולן מעין גזלנין הן והתורה אמרה (שמות כג) "אל תשת רשע עד" וכל שכן דין: וסוחרי שביעית. הואיל וחימוד ממון מעבירו על דברי תורה, הוה ליה לרשע דחמס' ופסול לדון ולהעיד, שנוטה אחרי הבצע: בתחילה היו קוראין אותן כו'. מפרש בגמ': שאין לו אומנות אלא הוא. דהואיל ואין עסוקין ביישובו של עולם אינן בקיאין בטיב דינין ומשא ומתן ואינן יראי חטא: גמ'. אסמכתא. היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו: לא קניא. והוה ליה כעין גזילה בידו: כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא (ב"מ דף עו.) וכגון משליש את שטרך דגט פשוט (ב"ב דף קסח.) דסומך על לא דבר, דסבור כל זה בידי לעשות, ומרישא כי מתני, אדעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא קא מתני, דטועה וסבור לא יבא לידי כך, אבל הכא לא סמך אמיד, דהא לא ידע אי נצח אי לא נצח ואפי' הכי אתני. שמע מינה, מספיקא אתני גמר ואקני ולא גזילה היא: אימתי ובמה. 'אימתי' כגון במתניתין דהכא או במה דברים אמורים: גברא אגברא. דרבי יהושע בן לוי ארמי בר חמא. רמי בר חמא סבר 'אימתי' דרבי יהודה לחלוק בא:

מתני': ואלו הן הפסולין: המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית. אמר רבי שמעון: בתחילה היו קורין אותן אוספי שביעית. משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית. אמר ר' יהודה: אימתי? בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין:

גמרא: משחק בקוביא, מאי קא עביד? אמר רמי בר חמא: משום דהוה אסמכתא, ואסמכתא לא קניא. רב ששת אמר: כל כי האי גוונא – לאו אסמכתא היא. אלא, לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם. מאי בנייהו? איכא בנייהו – דגמר אומנותא אחריתי. תנן "אמר ר' יהודה: אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרים". אלמא טעמא דמתניתין – משום יישובו של עולם הוא. קשיא לרמי בר חמא! וכי תימא – פליגי רבנן עליה דר' יהודה, והא אמר ר' יהושע בן לוי: כל מקום שאמר ר' יהודה 'אימתי' ו'במה' אינו אלא לפרש דברי חכמים. רבי יוחנן אמר: 'אימתי' לפרש ו'במה' לחלוק, ודכולי עלמא 'אימתי' לפרש הוא! – גברא אגברא קא רמית?! מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי. ולא פליגי?! והתניא: "בין שיש לו אומנות שלא הוא, בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול"? ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא, דתניא "רבי יהודה אומר משום רבי טרפון: לעולם אין אחד מהן נזיר, לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה":

דוגמה

ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא ... א"ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין:	1. הדין (מתוך המשנה)	
משחק בקוביא מאי קא עביד		
אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא ואסמכתא לא קניא		
רב ששת אמר כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא		
אלא לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם		
מאי בינייהו		
איכא בינייהו דגמר אומנותא אחריתי		
תנן א"ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרים אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא		
וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה		
והא"ר יהושע בן לוי כל מקום שא"ר יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים רבי יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק ודכולי עלמא אימתי לפרש הוא		
גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי		
ולא פליגי והתניא בין שיש לו אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול		
ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה:		

דף עבודה – סיכום סוגיית "משחק בקוביא"

1. לפי רמי בר חמא – הסבר מדוע משחק בקוביא פסול לעדות?

2. רש"י ד"ה: "כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון ד'אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא' וכגון משליש את שטר"

א. עיין ברש"י והסבר ע"פ אחד מהמקרים הנ"ל מה זה אסמכתא לפי רב ששת.

ב. הסבר מדוע משחק בקוביא זה לא אסמכתא?

3. "ודכולי עלמא אימתי' לפרש הוא" – א. הסבר את המשפט.

ב. מה באה הגמ' ללמוד מכך?

4. הסבר את ההשוואה שעושה הגמ' בין אדם שנדר נזירות מספק לבין משחק בקוביא.

5. מלא את הטבלה הבאה לאור העולה מהסוגיה.

מי שנה את הברייתא	מי חולק על כך*	מי סובר כך*	מתי משחק בקוביא פסול לעדות	טעם הפסול	
					רמב"ח
					רב ששת

*התייחס למקורות הבאים: רבנן במשנה, ר' יהודה, ברייתא, ריב"ל, ר' יוחנן.

1. הרב עובדיה יוסף. שו"ת יביע אומר (חלק ז, חו"מ סי' ז)

נשאלתי - האם מותר מן הדין להשתתף בקניית כרטיסי הגרלה של מפעל הפיס?

תשובה: במשנה סנהדרין (כד:) שנינו: "אלו הפסולים לעדות, המשחק בקוביא... ובגמרא, "משחק בקוביא מאי קא עביד? אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא, ואסמכתא לא קניא"... ושמעתא אזלא כרמי בר חמא..

וזה לשון הרמב"ם (בפרק ו' מהל' גזלה ה"י): "המשחקים בקוביא, כגון אלו המשחקים בעצים או בעצמות וכיוצא בהם, ועושים תנאי ביניהם שכל המנצח את חברו יקח ממנו סכום מעות, הרי זה גזל מדבריהם. ואף על פי שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חברו בחנם, דרך שחוק, הרי זה גזלן."

והנה מרן ז"ל בשלחן ערוך אזיל כסברת הרמב"ם, ופסק ש"המשחקים בקוביא ומפריחי יונים אסור אותם חכמים משום גזל, והעובר על כך הרי הוא גזלן מדבריהם.. וכל כיוצא בדברים אלו הכל אסור"

אולם התוס' בעירובין (פב.) כתבו, דלפי מאי דפסקין בסנהדרין (כו:) שהלכה כר' יהודה שאם יש לו אומנות אחרת כשר לעדות, נראה דשרי לשחק בקוביא... וכן פשט דברי הרמ"א שפשט המנהג להתיר משחק של קוביא לגמרי, וכדברי התוס'... וכן נראה מדברי "ערוך השלחן" שהרמ"א מתיר לגמרי.

ומעתה בנידון ההגרלה של מפעל הפיס, יש לומר דהוי בכלל שחוק הקוביא... הילכך גם בנידון דידן יש לאסור לדעת הרמב"ם ומרן הש"ע, משום דהוי בכלל אסמכתא, ואסמכתא לא קניא. ורק להרמ"א יש מקום להתיר, כיון דסבירא ליה כרב ששת דלא הוי בכלל אסמכתא..

ובאמת שהריב"ש כתב, שהשחוק בקוביא יש בו איסור לכולי עלמא, ואפי' לרב ששת דסבירא ליה דליכא אסמכתא בקוביא, מ"מ בוודאי שהוא דבר מכוער ומתועב ומשוקץ, ורבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו, ומפורש בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) כי מי שנדר שלא לשחק בקוביא אין מתירין לו...

מסקנא דדינא שהאשכנזים שקיבלו עליהם דעת הרמ"א יכולים לסמוך עליו בנידון דידן, שהרי התיר שחוק בקוביא, ובני אשכנז יוצאים ביד רמ"א.. והספרדים ועדות המזרח (שהולכים לפי פסקי הרמב"ם והשו"ע) אסור להם להשתתף בקניית כרטיסי מפעל הפיס, וכל שכן כרטיסי ספורט למיניהם שמשחקים בשבת ומחללים שבת בפרהסיא, ונמצא שהוא מסייע ידי עוברי עבירה. ואף לאשכנזים יש לאסור בזה. ושומע לנו ישכון בטח.

2. הרב אברהם כהנא שפירא

רכישת כרטיסי פיס

... אבל באמת אין להאריך הרבה, הדבר נראה פשוט שחשש גזל אין כאן, משום שחז"ל אסרו רק כשהפרס שעומד ליפול בגורלו של המשתתף בגורל מונח לפניו. ועל זה גופא מטיל גורל מי יקבל הכסף הזה, שכל אחד מהמשתתפים מניח משלו על שולחן הקוביא, כי אז יש ספק שכל אחד בטוח בלבו שכסף זה שלו המונח לפניו - יוחזר לו עם תוספת הרווח. ועל כן בעומק לבו אינו מקנה בלב שלם וזה נשאר שלו, ולכן יש כאן חשש גזל למי שזכה בכסף וזהו משחק בקוביא שאסרו חז"ל. אבל בהגרות כגון מפעל הפיס שהכסף משולם לסוכנות המפעל, הקונה יודע בבירור שכסף זה לא יוחזר אליו, אלא הסוכן יעבירו לסוכנות המקומית ויושם בבנק, ואח"כ יעבירו ללשכה הראשית, ואין לקונה כל ציפיה שכסף זה יוחזר אליו, אלא המפעל ודאי זוכה בהם לחלוטין. וע"כ אין חשש שמא לא התכוין להקנות את הכסף לחלוטין, אלא יש בלבו תקוה שבסופו של דבר לאחר כמה ימים, זה (כסף הקניה) יגרום לו רווח כפול ומכופל, משום שהמספר שלו יזכה בסכום גדול. תקוה כזו יש לכל משקיע בעסק, שמקווה להרוויח מההשקעה שהשקיע, אבל אם תקוותו נכזבת אין בזה כדי לעשות את ההשקעה לגזל. וזה גם לא בכלל חומד ממון חבירו.

3. הרב אברהם שפירא

אלה הם הנימוקים שלפיו נפסק שאין איסור לקנות כרטיסי הגרלה (פיס וכד')::

אכן כבוד ידידי הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א הביע דעתו לאסור משום שהיו בכלל משחק בקוביא. וטעמו, הואיל ואם במשחק קוביא כהאי גוונא יש ענין של גזל נחלקו המחבר והרמ"א, לכן פסק שלספרדים שקבלו הוראת המחבר שמחמיר בדבר גם תעודת פיס בכלל האיסור. אבל לענ"ד אין זה דומה למה שנחלקו בשו"ע.

ראשית כל אעיר שלפני כל בירור, יש לדעת כלל גדול כי דבר שנהגו בו כלל ישראל אין להרהר אחריהם שח"ו לומר שכלל ישראל יכשלו בעבירה, יש הרבה מקורות שגדולי ישראל הזכירו בספריהם את המנהג של קניית שטרי הגרלה, וגם דנו אם יש בזה משום חולשה בבטחון בה', ואלו היה ספק של גזל היו חוששים להורות נגד המחבר אפילו לאשכנזים. יש רק לברר מדוע באמת אין זה בכלל משחק בקוביא, שהרי חלוקת הפרסים היא ע"י הטלת גורל...

הדבר נראה פשוט שחשש גזל אין כאן... וסברא נוספת, כיון שהנהלת מפעל הפיס מוכרת תעודות הגרלה, והתמורה היא עצמה שוה כסף, ויש לה ערך, כי ניתן למכרה לאחרים, וגם ספרדי יכול למכרה לאשכנזי, שלדעת הכל אין זה בשבילו משחק של קוביא אסורה, אין זה דומה למה שהמחבר אוסר משום קוביא.

4. הרב עובדיה הדאיה. שו"ת ישכיל עבדי חלק ח סימן ה אות ג

שאלה: האם מותר לקנות כרטיס הגרלה של מפעל הפיס?

תשובה: אין לאסור מטעם איסור שחוק בקוביא דהוי גזל מדבריהם משום דאסמכתא לא קניא, דשאני התם שהסכום המסויים שעליו שיחקו הוא ממונו הפרטי של המנוצח, ומוכרח הוא לתת למנוצח מה שקצבו ביניהם, ולפעמים אף מפסיד כל ממונו ע"י השחוק בקוביא, והוא אינו מקנה לו בכל לבו, וחשיב שפיר אסמכתא, שיש בו איסור גזל מדבריהם, משא"כ ענין ההגרלה של הפיס שאוספים סכומים גדולים מן המשתתפים בהגרלה, ואינו ענין של נצחון שלוקח מה ששייך לחבירו, אלא ענין של מזל, וכמו שנוהגים להגריל על ס"ת או על מגילה בתיק של כסף וכיו"ב, ובאמת שמעשים בכל יום שעושים הגרלה על ס"ת ואין פוצה פה ומצפצף, וכמ"ש בברכי יוסף .. שכל שנמכר דרך כבוד ע"י גורל, ויש הנאה להעלותו בדמים, מותר, ושכן נהגו בכל ערי איטליה, ורבני איטליה עשו מעשה בעצמם וכו', הרי שאפי' ס"ת מותר למוכרו בגורל מפני שיש בו הנאה להעלותו בדמים, שבעלי הס"ת מרויחים דמים על ידי המשתתפים בהגרלה, ואין כאן ענין של גזל כמו בדין שחוק בקוביא, ששם המנוצח מפסיד דמים ושייך בו אסמכתא וגזל.. ע"כ איני רואה שום חשש בזה ואדרבה מצוה איכא לפי מה ששמעתי באומרים דאלו בעלי מפעל הפיס הם תורמים הרבה מזה למוסדות חסד ועוזרים להם לבניינים וכד' ומצוה קעבדי, ואף דגם משחקי בקוביא תורמים הרבה למוסדות חסד, שם הדבר בא בעבירה שמשחק הקוביא הוא אסור מן הדין, אם מטעם איסור גזל אם משום שאינו עוסק בישובו של עולם, וזה לא שייך בנידון דידן כנ"ל ולכן יש להתיר בשופי והדברים ברורים"

דף עבודה – לימוד בשיטת ג'יקסו

הערות	מדוע?	האם מותר לקנות כרטיס פיס?	
הריב"ש - גם לאשכנזים ראוי שא לשחק בקוביה כי זה דבר שלילי ומתועב - "רבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו.."			1. הרב עובדיה יוסף
			2. הרב אברהם שפירא
כלל גדול - דבר שנהגו בו כלל ישראל אין להרהר אחריהם שחס ושלום לומר שכלל ישראל יכשלו בעבירה			3. הרב אברהם שפירא
יש בזה אפילו צד של מצווה כי מפעל הפיס משתמש בכסף כתרומות וסיוע למפעלי חסד.			שו"ת ישכיל עבדי (הרב עובדיה הדאיה)

יש לך מזל. בדיוק החברה פה בודקים את זה

אז אני יכול להשתתף בהגרלות פיס?

דף מקורות – "מפני שאינו עוסק ביישובו של עולם"

רש"י סנהדרין כד: - שאין לו אומנות אלא הוא. דהואיל ואין עוסקין ביישובו של עולם אינן בקיאים בטיב דינין ומשא ומתן ואינן יראי חטא:

ר' עובדיה מברטנורא, סנהדרין פ"ג – "המשחק בקוביא פסול לעדות, לפי שאינו מתעסק ביישובו של עולם, ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה וגמילות חסדים, או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן יישובו של עולם"

מס' התיק: פ 005496/03

נעם סולברג

בית משפט השלום בירושלים

בעניין:

מדינת ישראל ענף התביעות, מחוז ירושלים - משטרת ישראל

המאשימה

-נגד-

1. מוחמד נמרי. 2. רמי ג'בר. 3. אסף עמר

הנאשמים

הכרעת דין

על-פי כתב האישום, ביום 24.7.02, החזיק הנאשם 1 במקום המשמש למשחקי מזל אסורים ברחוב הנביאים 10, בכך שאיפשר לנאשמים 2 ו-3 להתקין 7 מכונות מזל אסורות מסוג **בינגו**; הנאשמים 2 ו-3 התקינו את המכונות, תיקנו אותן בשעת הצורך, ולקחו את כספי הזכייה.

ב"כ הנאשם 2 הצביע על מספר פעולות חקירה שלכאורה ניתן היה לבצע ולא בוצעו, בהן בדיקת טביעת אצבעות על גבי המכונות שנתפסו, מסדר זיהוי או עימות במשטרה. בנסיבות העניין, דומה כי אכן היה מקום 'לעבות' את הראיות, ולנקוט פעולות חקירה כנ"ל, כשעד התביעה המרכזי אינו אלא "משחק בקוביא", המעיד על עצמו כי לפחות בעברו "אני הייתי חולה במשחקים, משחק קלפים וקוביות"

ב"כ הנאשם ציין בסיכומיו כי על-פי המשפט העברי, פסולה עדותו של **המשחק בקוביא**. מדרבנן נחשב **המשחק בקוביא** מעין גזלן. בגמרא נחלקו בסיבת הדבר: "אמר רמי בר חמא, משום דהוה אסמכתא, ואסמכתא לא קניא" (בבלי סנהדרין כד, ב). כלומר, אין גמירות-דעת מלאה אצל המשחק בקוביא. הוא איננו מתחייב כלפי חברו מתוך רצון, שכן הוא סבור ומקווה שהוא עצמו ינצח, ואם הפסיד אינו נותן ברצון. "רב ששת אמר... לפי שאין עוסקין ביישובו של עולם" (שם). כלומר, המשחק בקוביא אינו עוסק במלאכה, איננו מורגל בהלכות בני-האדם ישרי-הדרך, אינו בקיא ואינו ירא-חטא.

המשך פסק הדין

הריב"ש כתב על המשחק בקוביה שזהו "דבר מכוער ומתועב ומשוקץ הוא ורבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו" אלא שבעניין דנן, אין די בראיות המאשימה כדי להביא להרשעתו של הנאשם 2 (מה שאין כן לגבי הנאשם 1). אין ניתן לשלול את גירסתו, גם אם היא דחוקה.

אשר על כן החלטתי לזכותו מחמת הספק.

חרף הזיכוי של הנאשם 2, אבקש להציב תמרוך אזהרה לנאשמים ולשכמותם. ר' אליעזר פאפו בספרו **פלא יועץ** (ערך "שחוק") מתאר את גורלם של המשחקים בקוביה:

"...וגם בזה רבו המתפרצים, אשר זה דרכם כסל למו ואומנותם בכך לאבד כמה לילות וכמה ימים בשחוק, בבתים ובגגות ובקרנות, ומשקיעים כמה ממון וכמה נפשות עד שיש שמכלים את ממונם. אף אם כביר מצאה ידם, לכל יש מוצא וסוף שגוזלין וחומסין ובני ביתם מוטלים ברעב; עוללים שאלו לחם ופורש אין להם, שאין מתעסקין בישובו של עולם להביא טרף לביתם. ועבירה גוררת עבירה, שמבטלים תפילות ומצוות, כי בעידנדא דיצר-הרע תוקפם ועומדים בשחוק, קשה להם לפרוש הימנו יותר מפרישת הצפורן מן הבשר, ועל חיייהם אינם חסים ואין מפנים עצמם מן השחוק אפילו לאכול בשעת אכילה ולישון בשעת שינה, ומי שהורגל במנהג הרע של השחוק, גם כי יזקין לא יסור ממנו, אם לא שבכוח יגבר איש"

ניתנה היום, י"א בכסלו תשס"ה (24 בנובמבר 2004), במעמד ב"כ המאשימה, נאשם 1 בעצמו, נאשם 2 וב"כ עו"ד בר חיים.

נעם סולברג, שופט בתי המשפט. בית משפט השלום בירושלים 24/11/2004

עבירות הימורים - תכלית החקיקה

"בטרם נבחן את טענותיה של המערערת, ראוי שנציין תחילה את התכלית החקיקתית העומדת ביסוד האיסור על משחקים אסורים. תכלית זו אוצלת על פרשנותם של שלושת התנאים הקבועים בסעיף 230 לחוק. ניתן לגלות בהוראות החוק בעניין משחקים אסורים מספר מטרות. המטרה הראשונה הינה מטרה ערכית מובהקת. ההסדר מבוסס על ההכרה שאדם צריך להתפרנס מעבודתו, ממשלח ידו או מעיסוק לגיטימי אחר כלשהו ולא על דרך התעשרות קלה התלויה בגורל. מטרה נוספת מקורה בחשש שמא אדם הנוטל חלק במשחקים אסורים יתמכר ל"עיסוק" זה תחת שיעבוד לפרנסתו. הניסיון מלמד, ומטבע הדברים הוא, כי מספרם של המפסידים במשחקים אסורים עולה על אלה המרוויחים בהם. המתמכר עלול להביא את עצמו ואת משפחתו להפסדים רבים, למכירה של נכסים ובסופו של דבר עלול הוא להיות לנטל על משפחתו ועל החברה. למדינה יש אינטרס לגיטימי למנוע מצב בו החברה תהא חייבת לשאת בתוצאותיה של ההתמכרות" (עע"מ 4436/02 תשעים הכדורים, מסעדה, מועדון חברים נ' עיריית חברה).

המשחק בקוביא/ מחבר לא ידוע

המשחק בקוביא/ מכתו טריה ואחריתו שאיה/ יקולל בשערים יפזר ממונו/ ויוסיף עונו גם מורד בקונו/ בשבועות שקרים יחשוב כי ירוויח/ ולעולם לא יצליח ובימיו לא יפריח/ כי אחריתו מרורים יאכל בחיפזון/ בלי ברכת מזון גם ימצא רזון/ כעינוי כיפורים יילך מעיר לעיר/ מקומו לא יאיר והוא עני וצעיר/ מדלג על הרים

ראשו פרוע/ וביגדו קרוע
כי רוע ירוע/ לעצמו ולאחרים
כל אנשי ביתו/ שונאים אותו
ומצפים יום מותו/ בשמחה ובשירים

רצח הוריו: "הפסיד את כל כספי החתונה על פוקר"

דניאל מעוז הצליח בעבודה, אך זה לא הספיק לו. אביה של גרושתו של מעוז, שנעצר בחשד לרצח הוריו נח ונורית, תיאר את ההתמכרות להימורים: "כשראיתי שזה גדול ממנו, שמתי את חפציו בגראז". חבריו סיפרו על "אדם מבריק ופיקח". פרופיל

יאיר אלטמן

פורסם 21.09.11, 14:11 :

הוא סיים את לימודיו בהצלחה, התגלה כאיש מקצוע מעולה והתחתן עם בחירת לבו. ואז הגיעה הנפילה. לדניאל מעוז, שהיום (ד) הותר לפרסום כי הוא החשוד ברצח הוריו נח ונורית מעוז בירושלים, היה הכל - אבל הוא לא הסתפק בזה. מכריו של דניאל אומרים כי התמכר להימורים והפסיד הון במשחקי פוקר, דבר שהוביל לגירושיו ובסופו של דבר גם לרצח המזעזע.

דניאל מעוז, בן 28, נולד בירושלים וגדל בשכונת רמות ב'. הוא סיים בציונים טובים את לימודיו בבית הספר "אורט רמות", והצטיין בספורט בכלל ובכדורסל בפרט - הענף בו כיכבה אחותו תמר מעוז-פלמון (34), קפטנית נבחרת ישראל בעבר. לדניאל אח תאום, ניר, שסיים תואר בהנדסת תוכנה, ואח נוסף, גיא (38), רופא אורטופד. האם, נורית מעוז, כיהנה כמנהלת ברשות הפטנטים במשרד המשפטים, בעלה נח מעוז ניהל במשך עשרות שנים מרפאת שיניים בקניון מלחה בירושלים. השניים היו חובבי ברידג', ונורית אף הגיעה לדרגת אמן.

דניאל מעוז עם אביו נח. התמכר להימורים והפסיד הון

לאחר שירותו הצבאי של דניאל בחיל השלישות, הוא פנה לאוניברסיטה. "הוא אדם מבריק, חרוץ מאוד, מסודר ופיקח", סיפרו חבריו. "גם אחרי הצבא הוא לא עשה טיול גדול בחו"ל, אלא מיד החל ללמוד. הוא אהב לבלות ותמיד היו לצדו חברים. זה הבן אדם האחרון שאתה יכול לחשוב עליו שיעשה כזה דבר". לדבריהם, הוא התבלט כאיש מקצוע מעולה, "אבל היו לו גם יכולות חברתיות לא מבוטלות". דניאל הכיר באותו זמן את אשתו לעתיד, שהתגרשה ממנו פחות משנה לאחר הנישואים. החבר סיפר כי באותה עת הכל נראה אחרת: "היתה חתונה גדולה עם מאות מוזמנים, וההורים שלו היו כל כך מאושרים. החיים שלו נראו כאילו עלו על מסלול ההצלחה המובטחת". אלא שבערך באותה תקופה התגלתה חולשתו להימורים והכל השתנה.

"אף אחד לא יודע בדיוק מתי התחיל הדבר הזה, ככל הנראה הוא נחשף להימורים בטיול שעשה לארצות הברית", נזכר החבר, "הוא השתתף במשחקי פוקר ועד כמה שידוע לי שיחק בקבוצות פרטיות ולא במועדונים". הזוג הצעיר התגורר בבית הוריה של האשה, במבשרת ציון, וההימורים הובילו לפרידה המהירה.

אביה של הגרושה, שאף היא נחקרה במשטרה, הרחיב בנוגע להימורים: "רוב הזמן הוא לא היה בבית, ואת כל הכסף של החתונה הם הפסידו על השטות הזו של ההימורים. הוא אמר לה 'הפסדתי כסף' והיא רצתה להתגרש ממנו". האב אמר כי דניאל מעוז ניסה להיגמל כמה פעמים, "אך כשהבנתי שזה גדול ממנו, וברגע שהיא נתנה לי אישור, הרמתי טלפון לאביו נח, הסברתי לו את המצב, החפצים שלו המתינו לו בגראז' ומאז לא ראיתי אותו יותר". למרות אותה הסתבכות, גם האב לא האמין שהסתבכות תהיה כה גדולה. "מעולם לא חשבתי שהוא מסוגל לדבר כזה, לא חלמתי בחיים שתתרחש טרגדיה כזו. הוא אדם מבריק, מי יכול לחשוב על כזה דבר?".

עם תחילת עבודתו במשרד בתל-אביב, עבר מעוז להתגורר בתל-אביב. אחד המעסיקים שלו באותה תקופה כינה אותו "יעיל ומצויין", ואיש לא ציפה את שהתרחש בעתיד.

בסביבתו הקרובה טענו כי יחסיו בינו לבין הוריו היו תקינים, אבל אמרו גם כי נוח ונורית סייעו לו בסגירת חוב שנבע מההימורים - אותם הימורים שהובילו בסופו של דבר לרצח המזעזע. "מאז שהוא נעצר אנו לא מפסיקים לבכות", סיפרה חברה של ההורים, "אנשים לא מאמינים, שבורים. כל המשפחה מקווה שזה לא דני ותומכת בו ובגרסתו".

משחק בקוביא (כד: - כה.)

1. לפני לימוד הסוגיה – צבעו את המקורות השונים בהתאם (מקורות תנאיים- משנה: צהוב. ברייתא: ירוק. מקורות אמוראיים- אמוראים: תכלת. סתמא דגמ': ללא צבע).
2. לימדו היטב את הסוגיה עד "ומר סבר לא פליגי". (אל תתעכבו על הבנת המשנה. נבין אותה תוך כדי לימוד הגמ' בהמשך)

רש"י: מתני'. ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: המשחק בקוביא. כולה מפרש בגמ' וכולן מעין גזלין הן והתורה אמרה (שמות כג) "אל תשת רשע עד" וכל שכן דין: וסוחרי שביעית. הואיל וחימוד ממון מעבירו על דברי תורה, הוה ליה לרשע דחמס' ופסול לדון ולהעיד, שנוטה אחרי הבצע: בתחילה היו קוראין אותן כו'. מפרש בגמ': שאין לו אומנות אלא הוא. דהואיל ואין עסוקין ביישובו של עולם אינן בקיאין בטיב דינין ומשא ומתן ואינן יראי חטא: גמ'. אסמכתא. היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו: לא קניא. והוה ליה כעין גזילה בידו: כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא (ב"מ דף עו.) וכגון משליש את שטרו דגט פשוט (ב"ב דף קסח.) דסומך על לא דבר, דסבור כל זה בידי לעשות, ומרישא כי מתני, אדעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא קא מתני, דטועה וסבור לא יבא לידי כך, אבל הכא לא סמך אמיד, דהא לא ידע אי נצח אי לא נצח ואפי' הכי אתני. שמע מינה, מספיקא אתני גמר ואקני ולא גזילה היא: אימתי ובמה. 'אימתי' כגון במתניתין דהכא או במה דברים אמורים: גברא אגברא. דרבי יהושע בן לוי ארמי

מתני': ואלו הן הפסולין: המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית. אמר רבי שמעון: בתחילה היו קורין אותן אוספי שביעית. משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית. אמר ר' יהודה: אימתי? בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין:

גמרא: משחק בקוביא, מאי קא עביד? אמר רמי בר חמא: משום דהוה אסמכתא, ואסמכתא לא קניא. רב ששת אמר: כל כי האי גוונא – לאו אסמכתא היא. אלא, לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם. מאי בינייהו? איכא בינייהו – דגמר אומנותא אחריתי. תנן "אמר ר' יהודה: אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרים". אלמא טעמא דמתניתין – משום יישובו של עולם הוא. קשיא לרמי בר חמא! וכי תימא – פליגי רבנן עליה דר' יהודה, והא אמר ר' יהושע בן לוי: כל מקום שאמר ר' יהודה 'אימתי' ו'במה' אינו אלא לפרש דברי חכמים. רבי יוחנן אמר: 'אימתי' לפרש ו'במה' לחלוק, ודכולי עלמא 'אימתי' לפרש הוא! – גברא אנברא קא רמית?! מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי. ולא פליגי?! והתניא: "בין שיש לו אומנות שלא הוא, בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול"? ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא, דתניא "רבי יהודה אומר משום רבי טרפון: לעולם אין אחד מהן נזיר, לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה":

ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא ... א"ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין:	1. הדין (מתוך המשנה)	
משחק בקוביא מאי קא עביד	2. השאלה המרכזית	
אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא ואסמכתא לא קניא	3. דעה א' – טעם הפסול	
רב ששת אמר כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא	דחיית דעה א	4. דעה ב'
אלא לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם	טעם הפסול	
מאי בינייהו	5. שאלת בירור	
איכא בינייהו דגמר אומנותא אחריתי	6. תשובה	
תנן א"ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרים אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא	7. קושיה על רמב"ח	
וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה	8. ניסיון לדחיית הקושיה	
והא"ר יהושע בן לוי כל מקום שא"ר יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים רבי יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק ודכולי עלמא אימתי לפרש הוא	9. דחיית ניסיון הדחייה	
גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי	10. דחיית הקושיה	
ולא פליגי והתניא בין שיש לו אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול	11. קושיה מבריייתא על רב ששת	
ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה:	12. דחיית הקושיה	

3. מלאו את הטבלה - כתבו בצד כל פיסקה את תפקידה ע"פ הדוגמה.

1. לפי רמי בר חמא – הסבר מדוע משחק בקוביא פסול לעדות?

משום שהכסף שהוא מרוויח הוא "אסמכתא", כלומר, כסף שהמפסיד לא הקנה לו בלב שלם אלא רק משום שקיווה שלא יפסיד ו"אסמכתא לא קניא" ונמצא שהכסף שהוא לוקח אינו שלו והוא כמו גזלן.

2. רש"י ד"ה: "כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון ד'אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא' וכגון משליש את שטרו"

א. עיין ברש"י והסבר ע"פ אחד מהמקרים הנ"ל מה זה אסמכתא לפי רב ששת.

אריס בשדה חבירו שהתנה עם בעל השדה שאם יוביר את השדה ולא יעבדנה יקבל קנס.

אדם שפרע מקצת חובו ואמר לשליש שאם לא יפרע עד תאריך מסוים – יוכל להביא למלווה את שטר החוב על כל הסכום.

במקרים אלו, בשעה שהאדם התנה שיתחייב כסף – לא באמת התכוון לתת אלא סמך על עצמו שלא יבוא לידי חיוב משום שבידו הדבר לעבוד את השדה או להחזיר את החוב, ומכיוון שהיה סבור שהדבר בידו, לא הייתה לו באמת גמירות דעת וזה נחשב אסמכתא.

ב. הסבר מדוע משחק בקוביא זה לא אסמכתא?

משום שידע מראש שהדבר לא בידו וייתכן שיפסיד ולמרות זאת התנה עם חבירו שמי שינצח ירוויח ומוכח מכך שהקנה בלב שלם מחמת הספק שמא ירוויח.

3. "ודכולי עלמא אימתי' לפרש הוא" – א. הסבר את המשפט.

גם ריב"ל וגם ר' יוחנן מסכימים ביניהם שכאשר ר' יהודה מוסיף על דברי חכמים ופותח במילה "אימתי", שאין הוא בא לחלוק על דבריהם אלא לפרש כוונתם (לעומת "במה דברים אמורים" שר' יוחנן סובר בניגוד לריב"ל שר"י חולק)

ב. מה באה הגמ' ללמוד מכך?

הגמ' מקשה על רמב"ח מדברי ר' יהודה במשנה שאומר שהפסול של משחק בקוביא הוא דווקא כשאין לו אומנות אחרת ומכך רואים שטעם הפסול אינו משום אסמכתא אלא כרב ששת. כדי שלא נתרץ שרמב"ח סובר כחכמים שחולקים על ר' יהודה – מביאה הגמ' את דברי ריב"ל וריו"ח, שלפיהם א"א לומר כך שהרי ר"י משתמש במילה "אימתי" ובא לפרש מה דעת חכמים ולא חולק עליהם.

4. הסבר את ההשוואה שעושה הגמ' בין אדם שנדר נזירות מספק לבין משחק בקוביא.

גם בנזיר וגם במשחק בקוביא – האדם מתחייב על ספק שאינו נתון בידו.

במקרה של נזיר – האדם מתחייב להיות נזיר על צד הספק שמא האדם שראה נזיר. במשחק בקוביא האדם התחייב לתת כסף על צד הספק שמא ירוויח. כמו שבנזיר, מכיוון שזה ספק שלא תלוי בהם – זה לא נחשב התחייבות שתופסת, כך גם במשחק בקוביא אין זה נחשב התחייבות.

מי שנה את הברייתא	מי חולק על כך*	מי סובר כך*	מתי משחק בקוביא פסול	טעם הפסול	
רבנן	ר' יהודה. ריב"ל. ר' יוחנן.	רבנן במשנה. ברייתא.	אף אם יש לו אומנות אחרת	משום דהוי אסמכתא וגזל מדבריהם	רמב"ח
ר' יהודה משום ר' טרפון		רבנן במשנה. ר' יהודה. ריב"ל. ר' יוחנן.	רק אם אין לו אומנות אחרת	משום שאין עוסקים ביישובו של עולם	רב ששת

*התייחס למקורות הבאים: רבנן במשנה, ר' יהודה, ברייתא, ריב"ל, ר' יוחנן.

5. מלא את הטבלה הבאה לאור העולה מהסוגיה.

oo	מדוע?	האם מותר לקנות כרטיס פיס?	
הריב"ש – גם לאשכנזים ראוי שא לשחק בקוביה כי זה דבר שלילי ומתועב - "רבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו".	כרטיס פיס נחשב כמשחק בקוביה. הרמב"ם והשו"ע אוסרים משחק בקוביה הרמ"א מתיר משחק בקוביה	לאשכנזים מותר. לספרדים אסור	1. הרב עובדיה יוסף
	משחק בקוביא זה כאשר הכסף מונח לפניו והאדם מקווה שהכסף יחזור אליו בתוספת הכסף של חבריו ולכן אינו מקנה בלב שלם. בכרטיס פיס הכסף לא מונח על השולחן אלא הולך לסוכנות מפעל הפיס והקונה יודע שכספו לא יוחזר ומקנה בלב שלם.	מותר	2. הרב אברהם שפירא
כלל גדול - דבר שנהגו בו כלל ישראל אין להרהר אחריהם שחס ושלום לומר שכלל ישראל יכשלו בעבירה	כרטיס פיס לא דומה כלל למשחק בקוביה אלא הוא כמו כל קנייה של חפץ ששווה כסף, שהרי אפשר למכור אותו למישהו אחר.	מותר	3. הרב אברהם שפירא
יש בזה אפילו צד של מצווה כי מפעל הפיס משתמש בכסף כתרומות וסיוע למפעלי חסד.	משחק בקוביה זה כאשר יש מנצח ומפסיד והכסף הוא ממונם הפרטי של המשחקים ויש כאן גזל כי המפסיד קיווה לנצח ולא מקנה בלב שלם. בכרטיס פיס אין ניצחון והפסד ממון אלא השתתפות בהגרלה של מזל שמותרת.	מותר	4. שו"ת ישכיל עבדי